

Европоцентризам – облик шовинизма

Иван Вукадиновић*

Овај текст је инспирисан прегледом књиге *Европа и човечанство* коју је Николај Трубецкој написао 1920. Књига представља оштру критику европоцентризам и афирмацију становишта културног релативизма као бране од универзалистичких претензија.

Како је од онда прошло скоро стотину година вреди размотрити измене у концепту космополитизма, који данас називају још мондијализам. Потребно је признати да је данашњи мондијализам ипак отворен и за утицаје култура које су његова жртва. Али, разматрањем можемо закључити да су ови утицаји ипак контролисани и често се користе за елиминисање онога што, често скривене, елите мисле да је “назадно” у самој “изворној”, романо-германској култури. Једна од ствари по којој се данашњи мондијализам разликује од некадашњег културног империјализма је примена принципа тзв. “политичке коректности”. Тако је, на пример, младим Арапкињама у Француским школама забрањено да носе мараме, па је паралелно уведена забана ношења великих (?) крстова, а било је и забрана распећа на зидовима школа у Италији. Али марама није чисто религијски симбол. Са друге стране, с обзиром на утицаје које религија има у домицилним и културама “дошљака”, еквивалент не би био забрана ношења крстова. Еквивалент би био да се девојкама европског порекла забрани визуелна идентификација са Мадоном или Бритни Спирс. Други утицај је тежња за развојем још партикуларнијих идентитета, која за сада постоји само у Сједињеним Државама. Тако имамо Афроамериканце, Хиспаноамериканце, вероватно и Италоамериканце, тамо где смо пре педесет година имали само Американце и то са добрим изгледима културне интеграције. Али био он Афроамериканец или само Американец тамне боје коже, тешко да ће постати председник Америке, осим можда у понеком филму... Но вратимо се космополитизму и, касније, његовим појавама у нас, јер ту се суштински образац није одонда променио.

Различите односе према проблему нације, разнолике форме национализма, могуће је, према Трубецкоју, ситуирати у једном низу чије су крајње тачке “шовинизам” и “космополитизам”. Шовинизам је вера у супериорност сопствене нације и културе, инсистирање на разликама нација и националних култура, те изведен став да сопствена нација треба да доминира у односу на остале мање вредне нације и културе. Насупрот томе, заговорници космополитског става инсистирају на универзалним карактеристикама које све нације и културе чине делом “човечанства”. Другим речима, космополита партикуларитет нације замењује универзалном вредношћу “човечанства” тежећи смањивању националних посебности у име оног што је зајенички и универзално важећи систем вредности.

Међутим суштинске разлике између шовинизма и космополитизма нема јер су централни појмови космополитске позиције – појмови “човечанства” и “општељудске цивилизације” ипак појмови који скривају одређени партикуларни културно-историјски и етнички садржај. Тај садржај је романо-германска цивилизација, па се космополитизам у крајњој линији може свести на романо-

* Аутор је директор Центра за модерну детаљанизацију

германски шовинизам. Једина разлика је што код шовинизма имамо веровање у супериорност уже групе (нација), а код космополитизма веровање у супериорност шире европске (романо-германске групе).

По Трубецкоју, космополитизам и шовинизам потичу из истог, егоцентричног става. Егоцентрична психологија, по којој појединац “несвесно себе сматра центром васионе, врхунцем свих створења, најбољим, најсавршенијим од свих бића”, вреднује се негативно у социјалном животу, а развијена у екстремном облику сматра се болешћу.

Но, како онда објаснити космополитизам као шовинизам међу другим народима – Словенима, Арапима, Турцима, Индусима, Кинезима или Јапанцима. Узрок, по Трубецкоју треба тражити у хипнотичко учинку речи “човечанства” и “општељудске цивилизације” на интелигенцију других народа, што је, у крајњем, последица научно-техничког развоја и јазата који је у једном моменту настао између романо-германске и осталих цивилизација. Тако егоцентризам прераста у ексцентризам – стављање центра *ван* себе!

Европеизација иде с врха на доле, тј. захвата прво социјални врх, аристократију, урбано становништво, посебне професије, а затим постепено остале слојеве народа. Већом, процес имитирања и усвајања туђих културних вредности и цивилизацијских тековина доводи и до губитка самопоштовања, те народ који настоји да се европеизује учи да “презире своје, самобитно, национално”. Све ове последице стичу се у “проклетству заосталости”, који сталном тежњом да се “достигне” туђи ниво развоја доводи до смене “историјских скокова” и “застоја” у унапред изгубљеној трци: “Историја европеизованог народа састоји се од тих сталних смена кратких периода брзог ‘прогреса’ и више или мање дугих периода ‘застоја’.” Међутим, у случају од ослобођења од овакве наметнуте матрице, национална самосвест ће бити руковођена максимама *спознај самог себе и буди то што јеси*.

Какав је случај у нашој земљи? Осим препознатљивих “успона и падова”, можемо говорити о нашој самопроглашеној “елити великих реформатора”. Деловање ове “елите” према “остатку” народа је веома јасно. На основу текста та “елита” се могла препознати, али ипак ћу подсетити на њихове иступе у којима се цео Балкан проглашава “генетском депонијом”, велики број гласача “ретардиранима”, а већина народа “безрепом стоком”. У најекстремнијим случајевима, овакве “космополите” ће ићи до идентификације са агресором који нас је 78 дана бомбардовао. Додајмо ту и сам појам “Европска Србија” који се често поставља у антагонизму са неким антиевропским снагама. Ово је бесмислено јер из тога произилази да постоји и друга “неевропска Србија” са којом се треба обрачунати до истребљења – ово неки припадници “елите” чак отворено заговарају.

Ипак, постоји једна битна разлика у односу на дату матрицу. Разлика је та да наши “европејци” у суштини и нису европеизовани. Они су чак примитивнији од народа или делова народа које стално прозивају због примитивизма. Њихови лидери су разни сурчински реформатори и остали празилук-политичари, а “европске идеје”, наравно у народу насхваћене, само су изговор како за разне мутне радње, тако и за правдање властитог неуспеха да у нешто убеди народ (који је ионако примитиван,

па не може да разуме – овде је јасно да је на делу таутологија). Но, ако девојка не може са целим селом, биће да проблем није у селу. Биће да је проблем у девојци.